

ארץ עיר

"אאא-לף!"

"סטופ!"

"ב'!"

"עיר – באר שבע, רחוב – בר גיורא, חי – ברחש, צומח – ברוש, דומם – בימבה, מאכל – במבה, ילד – ברק, ילדה – ברכה, מקצוע – בנאי, אישיות – בנימין נתניהו. יאללה, תורף! אאא-לף!"

"היה לי סיוט", אני לוחשת אחרי שאני מתעוררת לתוך החדר החשוך, אל שמיכת הפוך הכבדה שאני חפונה בתוכה, לגלי ששוכבת לידי. אני מקיפה אותה בזרוע אחת, בִּירְף אחת, ראשי מונח על חזה. גלי פוקחת את העיניים, תמיד דרוכה, מקיפה מתוך השינה מוכנה לכול. אני זוה הצידה, נשכבת על הגב, מסתכלת מעלה. היא מחזיקה לי את היד, הזרועות שלנו שרועות בינינו מעל לשמיכה. לא קר בחדר, והחושך אינו מוחלט. גלאי העשן מנצנץ מעלינו באדום, והמנורה הכחולה של מסך הטלוויזיה מאירה את פינת החדר. העיניים מתרגלות מהר לאפלה. אני רואה את הרחיטים, את קווי המתאר שלהם. אני רואה את פניה של גלי, רואה את עֶרְמַת הבגדים שמונחת על השידה. "היינו פה", אני מספרת לה, "היה בוקר ושתינו קפה, ואז אמרתי לך שאני לא זוכרת איך קוראים לרחוב שמחבר בין פרישמן למלך ג'ורג'".

גלי מסתובבת לעברי, עיניה נוצצות בחושך, מביטות בי. "אני גם לא זוכרת", היא אומרת, פתאום העיניים שלה מתכווצות לסדקים כהים, מתמלאות בהבנה ובחרדה בו־זמנית. אני מביטה שוב למעלה, לתקרה. "כן, מה שנורא בכל הסיפור הזה הוא שאני באמת לא זוכרת", אני אומרת לאוויר החדר, "זה לא רק בחלום". גלי מסתובבת חזרה על גבה. אפשר לשמוע גשם בחוץ. לא חזק. טפטופים קטנים, בלתי נגמרים.

"אבל גרנו שם", גלי פולטת, "רחוב אחד משם, איך יכול להיות ששכחנו?"

"רגע, בואי נחשוב על זה. זה לא הגיוני", אני אומרת לה, "בואי ננסה להתרכז בזה ביחד". הרבה פעמים מאז שעזבנו אנחנו עושות את זה: מחזיקות ידיים, מנסות להתרכז, להיזכר במשהו משם שאבד לנו פתאום.

אני מדמיינת אותנו חוצות את כיכר רבין באלכסון. מאבן גבירול פינת דוד המלך לכיוון פרישמן. יש דברים שאני רואה בחדות. את אבן גבירול אני רואה. לא רק את הרחוב – גם את שם הרחוב ממש – על השלטים הלבנים המלבניים ההם עם הכיתוב בעברית, באנגלית ובערבית. אני רואה את הפירמידה ההפוכה הגדולה המתכתית. עצומה ועדיין לא נותנת טיפה של צל. אם אני מתרכזת אני יכולה להרגיש אפילו את הכתפיים שלי נשרפות,

בהליכה הזאת באלכסון, השמש הקופחת, חוסרו של הצל. אני זוכרת בגוף את התחושה. חמשי-עשרה שנים ארוכות. גם את שדרות ח"ן אני רואה. אני זוכרת את ההרגשה הזאת – להגיע סוף-סוף לשדרה, לעצים, זוכרת איך פתאום היה צל, איך פתאום אפשר לנשום. אבל רחוב אחד ימינה משם הכול מעורפל. אם אני עומדת עם הגב אל הכיכר, מימין לי נמתח רחוב פרישמן, מגיע עד הים. את הרוח אי אפשר להרגיש בכיכר, זה רחוק מדי עדיין. לא את הרוח ולא את טעם המלח באוויר ולא את גרגירי החול בעיניים. אבל איך קוראים לרחוב הקטן הזה, בין שדרות ח"ן לפרישמן? המוח שלי מותש, כואב מניסיונות ההיזכרות. "הייתה שם כיכר קטנה עם פסל של הברווז הצהוב ההוא", גלי לוחשת לי, ואני פוקחת לשנייה את העיניים שהיו עצומות מרוב ריכוז. "את חושבת שעדיין יש מפה של תל אביב בגוגל?" היא שואלת ואני, משהו בתוכי מתכווץ, הגוף כאילו חטף שוק חשמלי.

"לא חשבתי על זה", אני אומרת, ועכשיו היד מדגדגת לי, האצבעות נשלחות כמו מעצמן אל השידה שלייד המיטה, אבל גלי עוצרת אותי. "לא", היא אומרת. "אני לא רוצה לדעת. לא עכשיו. בואי נחכה עם זה".

נחכה עם זה עד שְמָה? אני רוצה לשאול, ובאמת, אני תוהה פתאום, האם בגוגל ממשיכים להראות מפות של מקומות שכבר אינם? אם אכתוב עכשיו במפות של גוגל "אוקראינה", אני שואלת את עצמי, האם תיפתח מפה כזאת? האם אראה את הרחובות של קייב עם השמות שלהם מלפני המלחמה? האם במרחב האינטרנטי יש עדיין עדויות לכך שאודסה הייתה קיימת? הרי הרחובות הקודמים נכתשו עד עפר, העיר נבנתה מחדש, השמות שונו. אם נכתוב "תל אביב" עכשיו במנוע חיפוש מה נמצא? ערך בוויקיפדיה. אבל מפה עדכנית?

"אאא-לף!"

"סטופ!"

"מ'!"

"עיר – מודיעין, רחוב – מרמורק, חי – מדוזה, צומח – מנדרינה, דומם – מנורה, מאכל – מצה, ילד – מתן, ילדה – מירה, מקצוע – מהנדס, אישיות – מוני מושונוב! הצלחתי הכול בפחות מעשרים שניות! תורך!"

אנחנו בברלין כבר תשע-עשרה שנים. יותר שנים ממה שהיינו בתל אביב. הגענו בטיסות האחרונות שיצאו. מזוודה אחת גדולה וטרולי, זה מה שהצלחנו להביא כל אחת. היינו בנות מזל. עד הרגע האחרון התלבטנו. הלכנו מהר בין המכוניות העולות באש. עשינו סידורים בשעות הבוקר המוקדמות. בשאר הזמן הסתגרנו בבית. לא הלכנו לבקר את ההורים, את האחיינים. הם היו רחוקים. עזבנו שבוע לפני שהשגרירות בעיר החלו להתפנות. צפינו בתהליך הזה על מסך הטלוויזיה בשבועות עד העזיבה. צפינו בתהליך בערוצים הישראליים שעוד שידרו. אחר כך היו כבר רק שידורי המהפכה. האינטרנט תפקד. החשמל זרם. הרדיו פעל. אבל הדברים האחרים התמוטטו מסביבנו.

גלי הייתה זאת שאמרה שצריך לקום וללכת. בלעדיה כנראה לא הייתי יוצאת משם בחיים. שינויים קשים לי. שפות קשות לי. חורף קשה לי. היא שכנעה אותי שניסע רק

לכמה חודשים. להתאוורר. להעביר את הקיץ והתקופה הלוהטת הזאת במקום אחר. לא עזבנו במחשבה שלא נחזור. לא חשבנו שלא יהיה לאן לחזור. הכול התפרק מהר מדי. צפינו בכך מכאן. צפינו בכך בשידורים זרים. חברות חדשות שלחו את העיתונאים שלהן ללב הבלגן. צפינו ברחובות ירושלים ותל אביב כמו שצפינו שנים קודם לכן בתמונות מחקר, חרטום, ארביל: ערים זרות, קשות, חסרות תקווה.

הדבר המוזר ביותר היה שחשבנו שהמצב יישאר כל הזמן בכותרות. בכל בוקר היינו פותחות את אתרי החדשות: הניו יורק טיימס, הגרדיאן, הבי.בי.סי. לפעמים היו מתייחסים שם למצב בכמה שורות. אבל היו ימים שלא הזכירו בהם דבר. היינו גוללות מטה עוד ועוד. תחת הכותרת "חדשות מהעולם": אפגניסטן, עיראק, הודו, רואנדה. מצד אחד פשוט התווספו לרשימה הזאת שמעולם לא רצינו להיות חלק ממנה. מצד שני רצינו שיהיה כתוב משהו על מה שקורה. רצינו לדעת מה קורה. רצינו שידברו על זה, שיתעניינו. אבל המצב נשכח בתוך שאר החדשות. בכל מקום היה רע.

בשבועות האחרונים לפני שעזבנו היה חם. מאוד. תמיד היה חם בקיץ אבל השרפות בתוך העיר רק דחסו את האוויר עוד יותר. כל נשימה שנשמנו הייתה שחורה מפיה, מסריחה. התריסים הסגורים התלכלכו, השחירו. העצים שהעניקו פעם צל נשרפו. הענפים השחורים השרופים שלהם נשברו. שמענו אותם מתפוצצים מתחת לכפכפים שנעלנו כשיצאנו החוצה להביא מצרכים. לקראת העזיבה חזרנו לנעול סניקס למרות החום – התחיל להיות קשה ללכת ברחובות בכפות רגליים חשופות. בהתחלה נציגים מהעיר ומהמשמר הלאומי עוד הספיקו להקיף את העצים השבורים בסרטי אזהרה. היו קבוצות שקמו, התארגנויות מקומיות. דאגו להביא מצרכים לקשישים. לסמן את חלקי הרחובות שהומלץ לא ללכת בהם. מרובעים של אדום לבן שבמרכזם גזע שחור או בור שנפער החלו להופיע בעיר. זה קרה אחרי שאישה אחת נהרגה כשענף גדול קרס עליה ברחוב. זה היה עוד בתקופה שדיווחו על כל אבדה בנפש. כשהעיתונים עדיין הודפסו.

ביולי שלחו את כולם לעבוד מהבית. כבר לא היה בטוח לצאת לרחובות. גלי רצתה לנסוע לאימא שלה. עמדנו שלוש שעות במחסום בצומת הרוא"ה. לא היו עלינו תעודות זהות. אף פעם לא הסתובבנו עם תעודת זהות. לא חשבנו על זה. כרטיס האשראי וכרטיסי קופת החולים לא הספיקו להם. נשלחנו חזרה. למחרת ניסינו שוב, אבל עם עלות השחר הפציצו את הכבישים. את כולם: כביש שש, כביש החוף, כביש חיפה-תל אביב הישן. הצפון נותק מהמרכז. אימא של גלי התקשרה אלינו בשיחת וידאו. היא נראתה עייפה, מפוחדת. היא הסתגרה בקיבוץ. אמרה שהיא מאמינה שאליהם כל הבלגן הזה לא יגיע.

בבקרים כאן אנחנו מתעוררות לתוך החושך והכפור. אני מכינה לנו קפה. אנחנו מדברות בעברית, אבל הכול מסביבנו אחר והשפה הזאת, השלישית, כבר נהייתה הבית. למרות ההתנגדות הראשונית. אף על פי שחשבנו שלא נצליח. בחלון ניצב עץ דובדבן עירום מעלים. יש כאן עונות בשנה. ארבע עונות מובהקות. נדמה שהחורף נמתח ונמתח, אבל לפניו יש סתיו, ואחריו אביב, והקיץ נמשך שלושה חודשים שבהם אנחנו מצליחות להיות מאושרות. מצליחות לשכוח. בארוחת הבוקר, לצד הקפה והדייסה, אנחנו משחקות "ארץ עיר חי צומח" אבל במקום ארצות אנחנו חושבות על רחובות בתל אביב. זו נהייתה

מסורת רק כשהבנו שאנחנו שוכחות. שוכחות מקומות. שוכחות מאכלים. שוכחות רחובות, חפצים, אנשים.

קודם כול אבדה השפה. פנים אנחנו לא שוכחות. יש לנו תמונות על המקרר, במקום שפעם הדבקנו בו מגנטים של חתונות. אבל את השפה כן. איך אוחזים במשהו שאין לו מתאר ואין לו משקל ואין לו פנים ועיניים, איך אוחזים במילים החד-פעמיות האלו, מילים שלא משתמשים בהן ביום-יום? אני זוכרת את הפעם הראשונה שאבדה לי מילה. פיקדון. עמדתי מול המכונות בסופרמרקט הגדול ליד הדירה, בידי שקית מלאה בקבוקי פלסטיק. הגיע תורי. אחד אחד הפקדתי את הבקבוקים לתוך המכונה. בסוף יצאה פתקית קטנה ועליה סכום הפיקדון שצברתי. גלי חיכתה לי עם סיגרית מחוץ לסופר. יצאתי לאט מהדלתות האוטומטיות, החום של פנים נשפך החוצה אל הקור, תנוכי האוזניים קופאים ראשונים. נעמדתי מולה עם השקית הריקה והפתקית ביד ושאלתי אותה איך אומרים Pfand בעברית. באנגלית מעולם לא הכרתי את המילה. רק הגרמנית עמדה שם. ברורה. האותיות התגלגלו לי בפה בחופשיות. העברית נתקעה לי.

עמדנו שם: גלי עם הסיגרית, אני עם הידיים בכיסים, השקית הריקה על האספלט בינינו, מנסות להיזכר. הוצאתי צלילים מהפה. הקאתי אותם החוצה, מנסה להגות משהו שאולי יזכיר לי את המילה. כלום. אחרי כמה דקות בקור גלי הוציאה את הפלאפון, בדקה במילון. פיקדון. פתאום לא הבנו איך היה אפשר לשכוח. אחזנו בשפה. העברית נדמתה לנו כמו אחיזה בהיסטוריה כולה. אחיזה במה שגדלנו עליו. אחיזה בחברות שאיבדנו. במשפחה שאיננה. אובדן של מילה או שם של רחוב טרדו את מוחנו. לא יכולנו להפסיק לעסוק בזה. המילון הייתה האפליקציה שהשתמשנו בה הכי הרבה מיום שהגענו. רק שבשנים הראשונות היינו כותבות מילים בעברית כדי לגלות איך אומרים אותן בגרמנית. ואילו כעת, תשע-עשרה שנים אחר כך, התהליך הוא הפוך. אנחנו כותבות מילים בגרמנית לתוך המילון, לומדות מחדש את שפת האם שלנו. משננות מילים שהיינו אמורות לדעת ואיכשהו נלקחו מאיתנו. נעלמו.

אלה שהגיעו איתנו אבל היו צעירות מאיתנו בשני עשורים – אלה שעזבו לפני שהייתי שלהן התחילו – החלו כעת ללדת ילדים. התארגנו פעם להכין משחקים, ספרים של שירים וסיפורים בעברית. מצאנו מה שעוד היה אפשר לקנות באינטרנט. הכנו ביחד, כקבוצה, מונופול. מישהי שקדה על העיצוב. מישהו הכין את שטרות הכסף, עיצב משהו דומה למקור. אני בחרתי את הערים ואת שמות הרחובות. אחר כך הכנו כמות מסחרית, מכרנו את זה ברשת. היו עוד הורים בכל מיני מקומות בעולם, אנשים כמונו שאיכשהו הצליחו לצאת כשעוד היה אפשר. שמרתי עותק אחד לי ולגלי. אנחנו משחקות מונופול בסלון, על השטיח, כשבחוק קר ובפנים נעים. אני תמיד קונה את רחוב אילת בתל אביב. איכשהו נדבקתי למקום הזה בלוח. גלי תמיד קונה את הרחובות בעיר אילת עצמה. במונופול שלנו אילת יקרה כמו תל אביב כשעזבנו אותה. לא הכרתי באמת שמות של רחובות באילת, אז המצאתי. לא חשבתני אז לפתוח מפה, לחפש משהו אמיתי.

אנחנו משחקות לפעמים עם הבת של יעל, אם חד-הורית שהכרנו באולפן. שלושה חודשים למדנו ביחד גרמנית ארבע שעות בכל יום. התיידדנו. אנחנו נותנות לאלמה – הבת של יעל – לנצח, לא משנה אם היא קנתה רק את באר שבע וחדרה ואני וגלי חלשנו על

רמת גן ותל אביב. אנחנו מדברות איתה בעברית. גם יעל. אבל היא עונה לנו בגרמנית מושלמת. בלי מבטא. היא מתעצת בנו. נדמית כילדה גרמנייה לכל דבר. שלא כמוה, אנחנו ואימא שלה נושאות עלינו, בתוכנו, את העבר הישראלי. אבל אלמה כבר לא. היא דור שני למהפכה. אין לה נקודת אחיזה בישראל. מבחינתה ברלין זה הבית. אני וגלי עדיין עובדות על זה. להרגיש את זה. להרגיש פה בבית. בקיץ זה קורה לפעמים: יש ימים שבהם אנחנו שקועות עמוק בטבע, בשמש, טובלות באגם. הים חסר לי. לגלי חסרה הכינרת. הכינרת עוד שם, אני חושבת לפעמים אבל לא מציינת את זה בקול: אני לא אומרת שהיא בוודאי קיימת אבל בשם אחר. את הכינרת קשה להחריב. אבל בטוח שגם זה אפשרי. אני כבר לא מופתעת מכלום. אפשר לפתוח מפה ולראות איך קוראים לה עכשיו, אני חושבת ולא עושה. אפשר לבדוק אם היא התכווצה. אפשר לתהות אם גם עכשיו מציינים עדיין קו אדום עליון וקו אדום תחתון. אולי המונחים השתנו. אולי המדד הוא אחר. בכל האזור חסרים מים, לא רק במה שפעם הייתה מדינת ישראל.

אחרי הסיוט אנחנו מנסות להירדם שוב. גלי מצליחה, אני לא. העיניים סגורות ואני נושמת נשימות ארוכות פנימה והחוצה, אבל במקום את השינה, כל מה שאני מוצאת זה שוב ושוב את עצמי עומדת ברחוב בין פרישמן ושדרות ח"ן. עומדת ותוהה. לא משנה איך אני מנסה להרחיק את המחשבה הזאת מעצמי, להרחיק את עצמי מהנקודה ההיא במרחב, איכשהו אני חוזרת לשם. מעולם לא הצלחתי לעשות מדיטציה. בשנים הראשונות זה כל מה שזרקו אותנו לעשות. כל פסיכולוגית, כל יועצת: כולן הבטיחו לנו ששגרה קבועה של מדיטציה תשפר את מצבנו הנפשי. תסייע. אמרו לנו לשחרר, לשכוח. אמרו להתקדם הלאה. להתמיד בגרמנית. להשתלב.

אבל אני לא רוצה לשכוח, רוצה לחיות עם הכול, שם וכאן במקביל. רוצה לאחוז בזיכרונות ובמילים ולא לשחרר, ועדיין ללכת פה ברחובות השקטים הירוקים ולהצליח לחייך. להצליח לחיות. כשאני שומעת את נשימותיה של גלי מעמיקות ויודעת שהיא נרדמה, אני מסתובבת ימינה. אני מחזיקה את הטלפון צמוד לגופי כדי שהאור המסנוור לא יעיר אותה. במקום להיכנס לאפליקציה של מפות אני כותבת בגוגל "מפה ישנה של תל אביב". אני נכנסת אחת אחת למפות שאני מוצאת. העיניים מותשות, עייפות, מהמאמץ ומחוסר השינה. אני מחפשת את הכינרת, את הקיבוץ של אימא של גלי. אחר כך אני מתקרבת עוד ועוד למרכז. בשתי אצבעות אני מצמצמת כל הזמן את המפה. הנה כיכר רבין. אני נרגשת שתיכף אגלה את הרחוב הנשכח, שתיכף אמצא את התשובה לשאלה שמטרידה אותי. הנה רחוב פרישמן. הנה. מסריק. שדרות מסריק.

אני רוצה להתרגש אבל אני לא מרגישה את זה. לא מרגישה דבר. אני מסתובבת לגלי, רוצה לספר לה שזוכרתי. אבל לא נזכרתי, רק מצאתי את הרחוב. אין לי לב להעיר אותה בשביל זה. על המפה הישנה אני מאתרת את הבית האחרון שלנו ברחוב נצח ישראל, ואת הדירה הראשונה שגרנו בה ביחד ברחוב השופטים. האצבעות שלי מתקדמות אל הים בקצב המגע על המסך. עולות מהשופטים ואבן גבירול עד לרחוב שמשון הגיבור, פונות ימינה ובניאים, מתעכבות בפינה. כמה כוסות קפה שתיתי בבית הקפה בפינה הזאת, הסטרייטס? מאות? אלפים? בקינג ג'ורג' אני מתלבטת אם להמשיך לים דרך בוגרשוב

או דווקא לעבור דרך 'הקוסם', לפנות שמאלה בזמנהוף, להגיע לכיכר דיזנגוף, להתפתל דרך הרחובות הקטנים אל הים. מסריק, אני משננת, לזכור להגיד מחר לגלי, לכתוב לי אולי איפשהו. לחכות ששוב תצא לנו מ' במשחק של הבוקר. כשהאצבעות מגיעות אל הים אני מניחה את הטלפון. הים אותו הים, קל להרגיש את זה, קל לזכור את מגע המים על הגוף, את גרגירי החול בכל מקום, גם אחרי שמתנערים מהם, גם אחרי ששוטפים את כפות הרגליים והשוקיים והידיים בברזים הקטנים לצד הטיילת. אולי ניסע ליוון, אני חושבת, אולי מחר אגיד לגלי שאנחנו צריכות לנסוע ליוון. הכי קרוב שאפשר לתחושה ההיא. אני נאחזת בזה, מסריק ויוון. רוצה לזכור את זה עד הבוקר.